GİYSİ

(libas, siyâb, cilbâb, hımâr)

Giysi ve giymek anlamında, lübs (giymek) kökünden libas sözcüğü ile siyâb sözcüğü kullanılmaktadır. Lübs kökünden türeyen 'lebûs' da giysi, özellikle zırhlı giysi ve zırh anlamında kullanılmaktadır. (Kur'an'daki tek kullanımı için bk. Enbiya, 80)

Libas sözcüğü, karşı cinslerin geçici ve sürekli birlikteliğini ifade ettiği gibi, "zevç ve zevceden her biri için de kullanılır." (Fîrûzâbâdî) Nitekim Bakara 187. ayette hem giysi hem de eş anlamında kullanılmıştır:

"Oruç gecesi kadınlarınıza cinsel yaklaşım size helal kılınmıştır. Onlar sizin için giysidir/eştir, siz de onlar için giysisiniz/eşsiniz..."

Doğaldır ki bu ayet ve benzeri yerlerde libas kelimesinin mecazî anlamı da öngörülmüştür. Bazı durumlarda sözcük, taşıdığı lügat anlamlarının tümü yanında mecazî anlamda da kullanılmaktadır. Bazen de mecazî anlam, lügat anlamlardan sadece biriyle birlikte kullanılmıştır. Bu ihtimallerden hangisinin geçerli olduğunu, kullanıldığı yerdeki sözün gelimi (önü ve arkası) gösterecektir. Örneğin, eşlerin birbirleri için giysi olmaları bir mecazî kullanımdır. Ne var ki, kelime öylesine hayranlık verici bir tarzda kullanılmıştır ki aynı anda hem mecazî anlamı alabilmekteyiz hem sözlük anlamını... Nitekim biz, mealimizde araya bir kesme işareti (/) koyarak iki anlamı da korumuş bulunuyoruz.

Libas, Kaamus çevirmeni Âsim Efendi'nin güzel deyişiyle 'ihtilat ve içtima' anlamlarına da gelmektedir. Bunların birincisi karışıklık-karmaşa, ikincisi ise toplanmak, birliktelik demektir. Nahl 112. ayette libas sözcüğü bu anlamların tümünü taşıyan bir yapıda kullanılmaktadır:

"Sonra onlar, Allah'ın nimetlerine nankörlük ettiler de Allah kendilerine, sanayi olarak ürettikleri şeyler yüzünden açlık ve korku elbisesini/birlikteliğini/kaımaşasını tattırdı."

Lübs (giymek) kökünden fiiller 5 yerde kullanılmıştır. (16/14; 35/12; 18/31; 44/53)

Libas, Kur'an'ın **açık** beyanına **göre,** Cenabı Hak tarafından insanoğluna şu iki amacı gerçekleştirsin diye verilmiştir:

1. Edep yerlerini (cinsiyet bölgelerini) örtmek,
2. Süs ve gösterişi (rîş ve hilye) sağlamak.

Kur'an'ın önerisi, süs ve gösterişe yönelik giysi yerine koruyucu giysilerin esas alınmasıdır. Temel ayetler, **Araf** 26-27. ayetlerdir. Şöyle deniyor:

"Ey ademoğullan! Şu bir gerçek ki size edep yerlerinizi örtecek giysi de indirdik, süs ve gösterişe yarayacak giysi de. Ama korunup sakınmaya yarayan giysi en hayırlısıdır. İşte bu, Allah'ın ayetlerindendir. Düşünüp öğüt almaları umuluyor. Ey ademoğullan! Şeytan, ana-babanızı, edep yerlerini onlara göstermek için giysilerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sakın size de bir fitne musallat etmesin!.."

Bu ayetlerden açıkça anlıyoruz ki:

1. Allah giysiyi, cinsiyet bölgelerimizi görünmez kılmak ve bir de süslü-püslü görünme arzumuzu tatmin etmek için indirmiştir.

2. Allah, insanı hem yaratıcısının iradesine ters düşürücü tavırlardan koruyan (takvanın ruhsal anlamı) hem de soğuk-sıcak gibi dış etkilerden koruyan 'koruyucu-sakındırıcı' giysileri önermekte, o tür giysileri daha hayırlı bulmaktadır.

3. Edep yerlerini açma-gös terme bir şeytan isteğidir, insanın zara rinadır. Bu istek yönünde davranmak, şeytanın insana fitne-bozgun musallat etmesine yol açar. Bundan da anlaşılır ki, cinsiyet bölgelerinin şu veya bu şekilde teşhiri insanoğlunun yozlaşmasında, bozgun ve ahlaksızlığa maruz kalmasında, sonuç olarak da mutsuz olmasında temel etkenlerden biridir.

Libasın örtmesi istenen yer/yerler 'sev'e' sözcüğüyle verilmiştir. Tarih içinde, Arapça'yı Türkçe'ye en iyi aktaran kişi olarak gördüğümüz Asım Efendi, Fîrûzâbâdî'nin Kaamus çevirisinde bu sözcüğün anlamını şöyle veriyor: " Sev'e, fere (cinsiyet organı) anlamındadır. Nazar olunması haram olan uzuvdur." (Kaamus, sev'e madd.)

Âsim Efendi'nin bu ifadesinden onun, giyinme ve örtünmede, haram alanına girişin, cinsiyet bölgelerini açmakla gerçekleşeceği kanısında olduğu sonucuna varılabilir mi? Bunu bilemiyoruz ama şu bir gerçek olarak ortadadır:

Kur'an'ın, bir insanlık borcu ve Allah emri olarak açılmamasını, gösterilmemesini (Kur'an'ın ifadesi bu) kadın ve erkekten, yaş farkı gözetmeden, aynı anda ve aynı dikkatle kapanmasını istediği vücut bölgeleri, Türk dilinde edep yerleri dediğimiz bölgelerdir. Bunun dışında kalan bölgelerde iki cins arasında farklar olduğu gibi, kadınlar arasında (sosyal konum, yaş vs.den kaynaklanan) da farklar vardır.

Libası süs ve gösteriş aracı olarak tanıtan temel kelime 'rîş' kelimesidir. Temel ayet olan Araf 26'da geçen bu sözcük 'süslü, gösterişli, pahalı giysi' anlamındadır.

Nahl 14 ve Fâtır 12'de, denizden çıkarılıp giyilen maddelerden söz edilirken 'hilye' sözcüğü kullanılmıştır. Bu sözcük, esas anlamıyla düzgün, pürüzsüz anlamlarında sıfat olarak kullanıldığı gibi 'şekil, huy, görünüş, tavır' anlamlarında isim olarak da kullanılır. Daha çok mecazî anlamı olan 'süs' karşılığı kullanılmaktadır. Kur'an'daki kullanımı da budur. Nitekim, aynı kökten gelen 'huliyy' sözcüğü de süs takısı, süs eşyası anlamındadır, (bk. **Araf,** 148)

Giyimle ilgili diğer beyyineler:

Kur'an, libas kavram ve başlığı altında ele alınacak üç temel sözcük daha kullanmıştır: Siyâb, cilbâb, hımar.

Hicab sözcüğünün, Kur'an'daki kullanımının giyimle hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Ahzâb 53'teki hicab, iki kişi arasında görüntüyü engelleyen herhangi bir şeydir; genellikle evlerde bir

tür kapı gibi kullanılan perdeler. Kadınlardan bir şey istendiğinde bu perdelerin arkasından, onların yüzünü, vücutlarını hiç görmeden ses yardımıyla istenirdi. Ahzâb 53'te, hür kadınlara saygının bir ifadesi olan bu âdetin, Peygamber eşleri için özellikle korunması emredilmiştir. (Buharî, nisa 23; Tirmizî, isti'zân ve âdâb 16)

Ancak Cahiliye devrinde hicab, kadının yüzünü örten bezlere de denmekteydi. Nitekim buluğa eren kızlara Darunnedve'de yapılan elbise giydirme töreninin arkasından aileleri bu kızları tahcîb ederdi. Yani yüzlerini peçe vs. ile örterlerdi ve onlar artık ev dışına yüzlerini açarak çıkamazlardı. (Bu meselenin ayrıntıları ve kaynakları, Kadın maddesinde verilmiştir).

Siyâb ile ilgili beyyineler:

8 yerde geçen siyâb sözcüğü, çoğuldur. Tekili 'sevb' olan bu sözcüğün çoğul şekillerinden biri de 'esvab'dır ki Anadolu'da da elbise anlamında kullanılır. Esvab değişmek, üst-baş, giysi değiştirmek demektir ki bazen 'çamaşır değişmek' şeklinde de ifade edilir.

Sevb, Kaamus'un bildirdiğine göre, 'kişinin vücuduna giydiği giysiye denir.' Özellikle keten, yün, pamuk ipliğinden dokunmuş bezlerden yapılmış giysiler için kullanılır.

Hûd S ve Nuh 7'de siyâbın bir saklanma aracı olarak kullanımı gündeme getirilmekte ve kınanmaktadır. Hûd 5'e göre, elbiselerini üstlerine-başlanna sarıp sarmalayanlar bununla Allah'tan ve O'nun bilgisinden kaçıp gizleneceklerini sanmamalıdırlar:

"Onlar O'ndan gizlenmek için göğüslerini bükerler. Dikkat edin! Onlar giysileriyle sarılıp sarmalandıktan zaman da O, onların gizlemekte olduklarını da açığa vurduklarını da bilmektedir."

Nuh 7.ayet, Hz. Nuh'un sözlerini dinlememek için kulaklarını tıkayan ve giysilerinin içine sokulan halkı kınamaktadır. Nuh Peygamber, şikâyetini Allah'a şöyle arz ediyor:

"Ben onları, sen kendilerini affedesin diye çağırdıkça parmaklanın kulaklanna tıkadılar; giysileriyle sanlıp sarmalandılar, inat ve ısrar ettiler ve kibirlendikçe kibirlendiler."

Siyâb sözcüğü, âdetten kesilip doğurganlığını yitirmiş kadınların, kendilerini teşhir etmemek şartıyla, giyim-kuşamda serbest olduklarını ifade eden ayette de temel kelime olarak kullanılmıştır:

"Artık nikâh arzuları kalmamış, hayızdan ve evlattan kesilen kadınların, süslerini göstermek için ortalıkta dolaşmamaları şartıyla, giysilerini bırakmalarında kendileri için bir günah yoktur. Ama sakınmak için titiz davranmaları onlar için daha hayırlıdır..." (Nur, 60)

Bu ayet de göstermektedir ki, doğurganlığını yitirmemiş hanımların, edep yerlerini örtmenin dışında da örtünme zorunlulukları vardır. Ayet şunu da göstermektedir: Örtünmenin temel amaçlarından biri de kadının teşhirciliğinin hem kendisini hem toplumu tahrip etmesinin önüne geçmektir. Araf 26. ayetin "koruyup sakındıncı giysi daha hayırlıdır" beyanını burada bir kez daha anımsayalım.

İbn Abbas, bu ayetin, Nur 31. ayetini yaşlı kadınlar açısından nesh ettiğini söylemektedir.

Cilbâb ile ilgili beyyine:

Cilbâb (çoğ. celâbîb), Kaamus'un beyanına göre, 'gömlek, üstlük denen geniş giysi ve bazılarınca da kadınların başlarına örttükleri hımar türü örtü demektir'

Kelimenin anlamı bile göstermektedir ki cilbâb, yöreye, geleneğe ve şartlara göre çok değişken bir giysidir. Orta büyüklükte bir giysi olan gömlek türünde olabileceği gibi, yaşmak kadar küçük ve çarşaf veya manto kadar büyük bir giysi de olabilmektedir. Müfessir Süleyman Ateş, bugünkü Arabistanda buna 'abâye' dendiğini söylüyor ve onu 'baştan aşağı salman, iç giysiyi önden ve arkadan kapatan bir Örtü' olarak tanıtıyor.

Müfessir El mal ılı üstat, Ahzâb 59. ayeti açıklarken, cilbâbı 'bir tek gözü açık bırakmak üzere tüm vücudu ve başı kapatan örtü olarak' tanıtıyor (Elmalık, Tefsir, 6/3928) ve kanıt olarak da eski İstanbul hanımlarının böyle giyindiklerini gösteriyor ki onun ilmine yakışmayan bir tavırdır. O koca tefsirde, bir ayetin açıklamasında kanıt 'İstanbul hanımlarının giyimi' oluyorsa vay başımıza!

O halde, tek cümlelik ve değişmez bir cilbâb tanımı vermek mümkün değildir. Tanım, yere, zamana ve şartlara göre çok değişik olabilecektir. Yani cilbâb, eni-boyu belli bir giysi değil, ev dışında kadınların üstüne aldıkları giysi türlerinin genel adıdır. Zaten söz konusu olan şeyin doğası bunun böyle olmasını gerektirir. Başka türlü olması, evrensel ve zamanüstü olan bir kitabın tavır ve tarzına uymazdı.

Kur'an bu sözcüğü {çoğul şekliyle), Ahzâb 59. ayette kullanmaktadır:

"Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle, cilbâblarını üzerlerine alsınlar. Bu, onların tanınmaları ve incitilmemeleri için daha uygun bir yoldur."

Cilbâb ayetinden şunları anlıyoruz:

Mümin kadınlar, ev dışına çıktıklarında, rahatça tanınsınlar ve bu sayede sataşma ve eziyete uğramaktan kurtulsunlar diye, kendilerinin aidiyetini gösterecek bir dış giysi kullanacaklardır. Esasen, ayetin, Müslüman hanımların, Müslüman olmayan hanımlarla (bir kabule göre, hür kadınların köle ve cariyelerle) karıştırılması yüzünden sataşma ve tacizlere maruz kalmalarını önlemek için geldiği tartışmasız kabul edilmektedir.

Dikkat edilirse ayet, mukayyet (belirli bir kayda bağlı) bir hüküm getirmiştir: Sokağa çıkan mümin kadınların, hangi inançtan veya toplumsal statüden olduklarının bilinmemesi yüzünden birilerinin saldırı ve tacizine uğramaları... Bu kayıt ve illet yoksa cilbâb hükmünün teşrii gerekçesi kalmaz... Buna dayanarak diyebiliriz ki cilbâb ayeti, az önce anılan 'tanınmama yüzünden sataşma'nın söz konusu olmadığı yer ve zamanda askıdadır. Tanınmama yüzünden vücut bulacak sataşma ve tacizler gündeme geldiğinde ayetin hükmü kendiliğinden işlemeye başlar. Yani ayet, mensûh (hükmü kaldırılmış) filan değildir. Hükmü bakidir, ancak kayıt ve illete bağlı bu hüküm o kayıt ve illet olduğu sürece işleyecektir.

Humur beyyinesi:

Humur, hımar sözcüğünün çoğuludur. Hımar (noktalı Hı ile), Âsim Efendi'nin nefis Türkçesiyle, "Mutlak olarak bir şeyi örten

şeye denir." (Kaamus, hamr mad.) Bir şeyi veya bir şeyleri (maddesel veya ruhsal) örtüp saklamaya, bu kökten alınan bir tabirle 'ihmar' denmektedir. Kin ve haset gibi kötü duygular insanın içinde örtülü-saklı tutulduğu içindir ki ihmar sözcüğü kin tutmak anlamında da kullanılmaktadır. Aynı kökten 'hamer', kişiyi gizleyen şey demektir.

Kısacası, humar kökünden tüm kelimelerde değişmeyen ve esas olan anlam 'örtmek'tir. Herhangi bir maksatla, herhangi bir biçimde ve herhangi bir yeri örtmek... Kelimenin 'baş örtmek' anlamı, sonradan kazandırılmış geleneksel anlamdır.

Âsim Efendi, hımar kelimesinin tarih içinde kazandığı bu geleneksel anlamı verirken de şöyle demektedir: "Hatun kısmının başlarına örttükleri yaşmak makalesine denir." (aynı mad.)

Demek olur ki, himarın esas anlamı 'örten, örtünmek için kullanılan şey'dir. Bu, baş örtmek olabileceği gibi vücudun herhangi bir yerini, hatta vücudun iç kısmında herhangi bir yeri ve hatta soyut bir şeyi örtmek de olabilir. Nitekim, Kur'an bu sözcüğün hamr' şeklini, 'aklı örten şey' anlamında kullanmış ve alkollü içki yasağı bu kelimeyle getirilmiştir, (bk. 5/90. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bizim, *Kur'an'daki İslam* adlı eserimizin Mâide 90. ayetinin açıklandığı bölüme bakılabilir.)

Ancak şunu da gözden uzak tutamayız: Hımar kelimesi, Arap dilinde 'başörtüsü' anlamında da kullanılır duruma gelmiş bir kelimedir. O halde, Nur suresi 31. ayetteki humur aynı anda iki anlamı birden taşımaktadır: Vücudun herhangi bir yerini örten herhangi bir örtü ve başı örten örtü. Müslümanlar, kendi durumlarını, yaşam koşullarını, zaman ve mekânlarını dikkate alarak bu iki anlamdan birini seçebileceklerdir. İşin doğası ve İslam'ın evrenselliği de bunu gerektirir.

Nur 31'deki emrin vücup (gereklilik, olmazsa olmazlık) ifade eden kısmı, kelimeyi ne anlama alırsanız alın, başın örtülmesi değildir. Emrin yöneldiği nokta göğüstür. Ancak göğsün örtülmesi emri verilirken, baş örtüsü veya örtü dolaylı biçimde kullanılmıştır. Doğrudan emir, göğsün örtülmesidir. Vücup da işte bu sübûtu ve mânâya delaleti kesin olan kısım içindir.

Klasik ifadelerle konuşursak, başın örtülmesi gerektiği yönün-

de bir nass (tek ve tartışmasız anlamı olan vahyi metin) yoktur. Siyaset ve geleneğin itham ve tehditlerine göre konuşmak yerine Müslümanın imanına, irfanına ve bilime saygısına yakışır bir tespit yapmak istersek söylenecek olan şudur: Örtünme emri nassa bağlıdır, orada bir tartışma açılamaz. Ancak örtünmenin kapsamı nassa bağlı değildir; içtihadîdir. Ulumu'l-Kur'an bilginleriyle usulcülerin terimlerini kullanarak konuşalım:

Nur suresi **31.** ayet, örtünme emrinde 'nass'tır ama örtünmenin kapsamını göstermede 'nass' değil, 'zahir'dir. **Zahir,** anlamı tek ve tartışmasız olan nassa mukabil, birden çok anlama ihtimali ifade eden bir terimdir, (bk. Zerkeşî; el-Burhan, 2/234)

Yani örtünmenin kapsamını belirlemede içtihat alanı açık tutulmuştur. Bu içtihat iki yönde işler:

1. Örtünme emrinin şümulüne kimler girer?

Örneğin cariyeler de girer mi? Klasik-geleneksel görüş, hiçbir dayanağı olmamakla birlikte, cariyeleri kapsamın dışında tutmuştur.

2. Örtünme emrinin şümulüne hangi uzuvlar girer?

Örneğin baş ve saçlar girer mi? Klasik görüş, hiçbir dayanağı olmadan, cariyeleri örtünme emrinin dışında ilan ettiği gibi, yine hiçbir dayanağı olmadan hür kadınların başının örtünmesini de bir nass beyanı haline getirmiştir.

Nass kavramı, geleneksel görüş tarafından tam bir saptırmaya uğratılarak Kur'an bünyesinde yer alan tüm ayetler, içlerinde geçen konularda fıkhın verdiği fetvaların birer nassı gibi tanıtılmaktadır. Bu bir ilimsizlik göstergesi, hatta bir bühtandır. Klasik bilginlere de bir iftiradır.

Geleneksel dinci söylem, nassı gelenek içindeki anlamından da saptırmış, neredeyse her türlü dinsel metin anlamına gelecek bir şekle sokmuştur. Oysaki klasik literatürde nass, günümüz dinci söylemin anladığına asla uymayan bir yapıda algılanmıştır. Bırakın hadisleri, tüm Kuran ayetleri bile terimsel anlamıyla nass unvanı taşımaz. Tüm Kur'an vahyini ifade etmek için, tenzil, kitap veya Kur'an kelimeleri kullanılır.

Nass, Kuran veya Kitap'ın sadece bazı ayetlerine verilen addır ve herhangi bir tevile ihtiyaç bırakmayacak kadar açık ve tek anlamlı olan ayetler için kullanılır. Yani nass, teknik bir terimdir ve kısaca, içtihada gerek bırakmayacak açıklık ve kesinlikte bir mânâ taşıyan Kuran cümlelerini ifade eder.

Kur'an ilimleriyle uğraşan tüm İslam bilginleri bu noktaya dikkat çekmişlerdir. Bu bilginlere göre, Kur'an ayetleri, mânâlarının açık olup olmaması bakımından çeşitli adlar alırlar. Bunların **birincisi** nasstır. "Nass, sadece tek anlama sahip olan ayetlere denir. İki mânâya açık olan ayetlere zahir denmektedir..." **(bk.** Zerkeşî; ***el-Burhan,*** **2/234)**

İmam Şâfiî (ölm. **204/820)** içtihat konusu olmayan ayetlere 'nassu hükm' (hüküm ifade eden nass) diyor. **Çok** az sayıdaki bu ayetlerin dışındakiler ya Hz. Peygamber'in yahut da bilginlerin içtihadına açık ayetlerdir. **(Şafiî;** ***er-Risâle,*** paragraf: **56¬70, 97-98, 298-300)** Buradan hareket eden İmam Şafiî, Hz. Peygamber'in uygulamalarının Kur'an ile ilişkisinde **iki** görünüme dikkat çekmektedir:

1. Peygamber'in sadece tekrarladığı, yorum ve tevile gitmediği ayetler. **Şafiî** bunlara 'Kitab'ın nassları' diyor. Bunlar çok az sayıda ayettir. Mânâları üzerinde hiçbir tartışma, hiçbir içtihat söz konusu değildir.

2. Hükümlerini, Peygamberimizin tevil ve tefsiriyle anladığımız ayetler. Bunlar içtihat konusu olan ayetlerdir. **(Şafiî,** adı geçen eser, p: **298-300)**

Şunu da belirtmeliyiz: Kelam âlimlerinin bir kısmı, Kur'an bünyesinde nass unvanı verilebilecek cümlelerin yok denecek kadar az olduğu kanısındadır. İmamul-Haremeyn (ölm. **478/1085)** ve fikirdaşları ise nass denebilecek ayet ve hadisin varlığını reddetmektedir. Onlara göre, içtihat üstü, yalnız ve tek mânâsı olan bir tane bile ayet ve hadis gösterilemez..." (Süyûtî; ***el-İtkaan,*** **2/88)**

Demek oluyor **ki,** günümüz gelenekçi söyleminin diline dolayıp anlam kaydırmalarıyla yapısının ve amacının tamamen dışına çıkardığı ünlü, "Mevrid-i nassda içtihada mesağ yoktur." kuralı (Mecelle kuralı), gerçek anlamıyla geleneğin tanıttığından çok başkadır. Gelenekçi söylem, özellikle siyaset dincisi söylem, bu

kuralı tüm ayetlere teşmil ettiği gibi tüm hadislere, hatta hadis patenti taşıyan tüm sözlere de teşmil etmekte ve sonuçta din kitaplarında kayda geçen ne varsa 'nass' olup çıkmaktadır. Böyle bir nass anlayışı, "İçtihat kapısı kapanmıştır" söylemiyle de takviye edilince din, tabular yığınına dönüşmükte; düşünmek, araştırmak, tahlil ve eleştiri alenen günah olmaktadır. Geriye tek ihtimal kalıyor: Dinden, dinci siyaset söylemlerinin anlamak istediğini anlamak... Meseleyi böyle anlamadığınızda, fikriniz ve yaklaşımınız; zındıklık, tekfir veya irtidat ithamlarından birine gerekçe yapılmaktadır.

Kısacası, siyaset dincisi söylemin saptırdığı nass kavramını kullananlar, dine yalan söyleterek din savunuculuğu yapmak suretiyle sadece Müslüman kitlelere değil, dine, insanlığa, akla da kötülük etmektedir.

Kur'an'daki örtünme emrinin hür kadın-câriye kadın ayrımına göre yapılandırılması Kur'an'a aykırıdır. Böyle bir ayrımın Kur'ansal bir dayanağı yoktur. Aynen bunun gibi, başın örtülmesi gerektiğini nass hükmü gibi göstermek de Kur'an'a aykırıdır. Örtünme bir emirdir ama bunun başa-saçlara teşmili bir yorumdur ve ona yorum olarak saygı duyulabilir ama onu dinleştirmek ve nass hükmü gibi göstermek dine, fıkha ve klasik İslam mirasına uygun değildir.

Başın örtülmesinin vücup ifade eden bir emir olması şu bakımdan da savunulamaz:

Kur'an'da abdest emri vardır ve abdestte işleme tabi tutulan yerler vücudun açık havaya maruz kalan yerleridir. Bu hem dinî hem de aklî bir apaçıklıktır. Organların açık havaya sürekli maruz kalan yerleri yıkamaya, açık havaya aralıklı maruz kalan yerleri meshe tabi tutulmuştur. Ayaklar ve baş bu ikinci kısmı oluşturmaktadır. Kur'an'ın emirleri onun tanrısal düzeni ve ahengi içinde anlaşılırsa (örneğin ayakların meshi beşeri bir tasarrufla yok sayılmazsa) bu vahyî tutarlılık hemen dikkatimizi çeker. Nitekim, hadis kaynakları bize gösteriyor ki, Hz. Peygamber devrinde Müslümanlar kadın-erkek hiçbir ayrıma gidilmeksizin, aynı zamanda aynı yerde, hatta aynı kaptan abdest almakta idiler.

Bunun bir anlamı da şudur: Kadının başı, örtünme mecburiyetinin dışındadır. Örterse elbette örter ve bu onun takvada titizliğinin

bir göstergesi olabilir. Ama bunun ötesine geçip başın örtülmesini bir vücup gibi vermek, Kur'an'ın beyanlarına aykırıdır.

İkinci önemli nokta da şudur: Hımar, başörtüsü anlamında (Kaamus'un beyanıyla yaşmak anlamında) alınsa bile bununla gerçekleşecek örtünmenin 'bir tel saç açıkta kalmamak üzere, kulaklar kapanacak şekilde' gibi ifadelerle kayıtlanması tam bir saptırmadır. Yaşmak sözcüğünün böyle bir anlamı ne örfte vardır ne de dinde...

Kısacası, hımar sözcüğünün tartışmasız tek anlamı 'başörtüsü' olsa dahi "Bir tel saçın görülmemesi gerekir" şeklinde bir hükmün Kur'an'a dayandırılması mümkün değildir. (Bu konuda ayrıntılar için bk. Hüseyin Hatemî; *İlahî Hikmette Kadın,* 217-250) O takdirde bile söylenecek olan şudur: Kim başını nasıl, neyle, ne kadarıyla örtüyorsa örtsün. Çünkü Kur'an hımar kullanmanın herhangi bir biçimde tanımını vermemiş, sınırlarından söz etmemiştir. Tartışmasız olan bir şey var, o da göğsün örtülmesi... Nur suresi 31 bu noktada açıktır.

Örtünmenin temel amacı:

Libas (giysi) konusuna değinen ayetler incelendiğinde, örtünme emrinin şu tek amaca yönelik olduğu görülür: Teşhir ve tahriki engellemek. Kur'an'ın kullandığı bir sözcüğü kullanarak bunu 'teberrüce meydan vermemek' diye de ifade edebiliriz.

Nur suresi 60. ayet, doğurganlıktan kesilmiş kadınların, teberrüce gitmemek şartıyla, giyim-kuşamda serbest olduklarını bildirmektedir. Bu ayet bize dolaylı olarak şunu da göstermektedir: Giyim-kuşamla ilgili bazı kayıt ve kuralların getirilmesinin amacı teberrücü engellemektir. Teberrüc, Ahzâb 33. ayetin beyanına göre, 'ilk cahiliye döneminin teşhirciliği'dir. (bk. burada, Teberrüc mad.)

Nur 31. ayet, kadınların örtünmesi konusunda ayrı bir düzenleme daha yapmaktadır ki bu da kendi içinde iki kısımdır:

1. Örfe bırakılan kısım,
2. Kesin kurala bağlanan kısım.

Örfe bırakılan kısım, 'zînetlerinin görünebilecek olanları müstes-

na' ifadesiyle verilmiştir. Zînetlerin 'açık tutulabilecek olanları' nelerdir? Bunun için ayrıntı verilmediğine göre, bu 'müstesna kısımlar'] zaman ve zeminin şartlan yani gelenek ve yerel kabuller belirleyecektir.

Kurala bağlanan kısım ise yukarıda da belirttiğimiz gibi, abdest uzuvları hariç tüm vücuttur. Ayet, kadında süs eşyasının en çok sergilendiği alan olan göğüs bölgesinin kapatılmasını özellikle istemektedir.

Peygamber eşleri için özel düzenleme:

Teberrüc yasağının daha dar bir çerçevede yani daha sıkı bir uygulanışı, Peygamberimizin hanımları için öngörülmüştür.

Ahzâb 28-34, Peygamber eşlerinin özel durumlarına dikkat çekerek onlar için özel bir düzenleme getirmektedir. Bu düzenlemeye göre:

Peygamber eşleri diğer kadınlar gibi değillerdir. Onlar, evlerinde otururken, insanlarla normal konuşmalarını yaparlarken bile özel bir vakar tavrı içinde olacaklardır. Onlar bir çirkinliğe meydan verdiklerinde maruz kalacakları azap ve ceza diğer kadınların iki katı olacaktır. Kendilerinden istenen titizliğe dikkat etmeleri halinde ise ödülleri iki kat olacaktır.

Ahzâb 53'e göre, onlar, Müslüman erkekler kendilerinden bir şey istediklerinde bunu onlara bir 'hicab' arkasından vereceklerdir. Yani erkeklerle yüz-göz olmayacaklardır.

Hicab, Kaamus'un beyanına göre, iki şeyin arasını ayıran nesne demektir. Bu, bir perde olabileceği gibi, bir eşya, duvar, hatta dağ da olabilir. O halde, hicabın yüze örtülen örtü veya bez gibi algılanması ve tanıtılması doğru değildir. Hicabın, kadının yüzüne örtülen veya örttürülen peçe türü şeylerle eşitlenmesi ise açık bir saptırmadır.

Erkeklerin istediği şeyleri onlara hicap arkasından verme yükümlülüğünü, tüm Müslüman hanımlara genellemek de Kur'an'a aykırıdır. Kur'an'ın bu buyruğu, mukayyet ve özel bir buyruktur; sadece Peygamber eşlerine yönelik bir düzenlemedir. Ve bunun

böyle olduğu, düzenlemeyi getiren Ahzâb 32'de açıkça bildirilmiştir.

Elbette ki, isteyen Müslüman kadın, erkeklerle münasebetlerinde bu özel düzenlemeyi esas alabilir. Ama bunun aksini yapmanın haram olduğunu, herkesin böyle yapmak zorunda olduğunu söylemek doğru olmaz. "Bu, benim tercihimdir" demek başkadır, "Bu, dinin emridir" demek başkadır. Birincisi takvada titizlik olabileceği için saygı görür, ikincisi, dine ekleme yapmak, dinde yasak icat etmek olduğu için reddedilir.

Son olarak bir noktaya daha dikkat çekmek istiyoruz:

Giymek-giyinmek veya giyim-kuşam başlıklarıyla ele alınması gereken bir düzenleme, geleneksel yaklaşımda hep 'tesettür' başlığı altında ele alınmıştır. Bu, bize göre, isabetli bir yaklaşım değildir. Bir kere, tesettür sözcüğü Kur'an'da geçmez. Allah'ın isim-sıfatfan arasında gösterilen ve tesettürle aynı kökten gelen 'settâr' (örten, perdeleyen) sözcüğü de Kur'an'da yoktur.

Tesettür sözcüğü Kur'an'ın örtünme anlayışını karşılamak için kullanılacak son kelime bile olmamalıdır. Şundan ki, tesettürün yapısında 'tekellüf vardır. Böyle olunca, tesettür 'zorlayarak, baskı ile veya zorlanarak örtünme' anlamına gelir ki Kur'an'ın din ve insan anlayışına, vahyin ruhuna aykırıdır.

Örtünme emrini tesettür kelimesiyle ifade etmek, Kur'an'ın buyruğuna baskı ve zorbalık gölgesi düşürmek olur. Oysaki baskı ve zorbalık (ikrah) Kur'an'a göre din dışı tutulmalıdır. (2/256) Allah'ın tüm emirlerinde olduğu gibi, örtünme emrinde de tekellüf ve ikrah yoktur, olamaz.

Kur'an'ın örtünme emri vardır ama tesettür emri yoktur.

Kur'an'ın emirlerini, onun kullandığı kelimelerle ifade etmek bir iman ve İslam inceliğidir. Bu inceliğe dikkat edilmesini istemek ve beklemek de İslam'a saygının bir göstergesidir.